

**MUSO TOSHMUHAMMAD O'G'LI OYBEK – O'ZBEK ADABIYOTIDA
UNITILMAS SIYMO.**

Solijonov S.Z

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti Talaba

Nazarova D.T

Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti dotsent.

Ko'p asrlik o'zbek adabiyoti tarixida XX asr adabiyoti alohida o'rinni egallaydi. Mamlakat va mintaqalarning ustuvor iqtisodiy o'sishini ta'minlashning yo'li zamonaviy bosqichda aynan ta'lim sifatini oshirishda XX asrda katta ijodiy davonlarni zabt etgan Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek 1905 yili Toshkent shahrida bo'zchi oilasida dunyoga kelgan. Oldin o'rta maktabda, 1922-1925 yillarda esa Toshkent ta'lim va tarbiya texnikumida tahsil olgan. So'ngra O'rta Osiyo Davlat universitetining ijtimoiy fanlar fakultetida o'qigan. 1930 yili o'qishni bitirib, oliy maktablarda siyosiy iqtisoddan dars bergan. Oybek adabiyotga 1926 yili chop etilgan "Tuyg'ular" she'riy to'plami bilan kirib kelgan. O'zining roman va qissalari, ilmiy-nazariy, siyosiy, badiiypublitsistik asarlari, tarjimalari, ajoyib she'rlari, dostonlari, hikoyalari bilan o'zbek adabiyoti xazinasini boyitgan Oybek bolalar adabiyotiga ham munosib hissa qo'shgan ulkan adibdir. U yaratgan she'r va hikoyalar, qissa va dostonlar bolalar ma'naviyatiga samarali ta'sir etib, yosh avlod estetik didining shakllanishida katta rol o'ynamoqda. Oybekning bolalar va o'smirlarga bag'ishlangan she'riy asarlarida bugungi qaynoq hayot, ilm, hunar va mehnatga bo'lgan muhabbat, vatanparvarlik, jamoatchilik, ijtimoiy burchni anglash kabi xususiyatlar aks etgan. Bu fazilatlar o'sha davrda Oybek asarlarining yetakchi mavzusiga aylanadi. Shoirning "Dilbar - davr qizi" (1931), "O'ch" (1932), "Baxtigul va Sog'indik" (1933), "Temirchi Jo'ra" (1933) dostonlari o'z davrining eng go'zal she'riy solnomalaridir. Oybek tarixiy va zamonaviy mavzularda yigirmaga yaqin dostonlar yaratgan. Oybek mohir shoir bo'lgani kabi yetuk romannavis hamdir. U yaratgan "Qutlug'qon", "Navoiy", "Ulug'yo'l", "Oltin vodiya shabadalar", "Quyosh qoraymas" kabi romanlari o'zbek realistik romanchiligi taraqqiyotida muhim bir davrni tashkil etadi. Oybekning nasriy asarlari orasida o'zbek xalqining Ikkinchi jahon urushidagi jasorati tasviriga bag'ishlangan "Quyosh qoraymas" (1943-1959) romani alohida e'tiborga loyiq. Adib mazkur romanini garchand G'arbiy frontga qilgan safaridan qaytib boq yoza boshlagan bo'lsada, urush to'g'risidagi dahshatli haqiqatni aytish iloji bo'lmagani uchun, uni 50-yillarda — xastalik paytida yozib tugatdi. Oybek Bektemir va uning ikki jangovar do'stining obrazini yaratish orqali Sovet davlatining urushga tayyorgarliksiz kirgani va sarkardalarning qo'pol xatolari tufayli millionlab kishilar, shu jumladan, o'zbek jangchilarining "to'p yemi" bo'layotgani haqidagi haqiqatni badiiy mujassamlantirib berdi. Islohotlar samarasi xususan shaxsning kasbiy mahorati bilan chambarchas

bog'liq. Oybek iste'dodli shoir, yirik nosir bo'libgina qolmay, mashhur olim, publitsist, tanqidchi va tarjimon, davlat va jamoat arbobi hamdir. Oybek 1943 yilda O'zbekiston Fanlar akademiyasiga haqiqiy a'zo etib saylangan va 1950 yilgacha akademiyada ijtimoiy fanlar bo'limining raisi lavozimida faoliyat yuritgan. U yuqori malakali filologlar tayyorlashga katta hissa qo'shgan muhtaram ustozdir. Oybek o'zining asarlarida o'qituvchi-murabbiy o'quvchi shaxsining ma'naviy-axloqiy dunyosini o'zgartirish, unga she'riy to'plamlari, asarlari asosida ta'sir ko'rsatish orqali undagi bor imkoniyat va qobiliyatlarni yuzaga chiqarishni yoritgan. Bu esa ijtimoiy faol va malakali raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashda katta ahamiyat beradi.

Shuni ta'kidlab o'tishimiz kerakki bir qatorda, "...milliy tafakkur salohiyatiga ega bo'lgan iste'dodli yoshlarni tarbiyalash va ularni qo'llab-quvvatlash masalasiga alohida e'tibor qaratishimiz lozim"⁴ Ta'lim jarayonini individuallashtirish, integratsiyalash va uning samaradorligini ta'minlash orqali fuqarolik jamiyatining intellektual salohiyatini oshirish, bilim egallashning mustaqil, faol ijodiy metod va usullarini ta'minlash va uning ilmiy-amaliy texnologiyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Oybek o'z asarlarida ham ko'pdan ko'p sohalarni qamrab olgan mavzularda yozilgan. Ayniqsa to'qimachilik sohasi bo'yicha o'zi bo'zchi oilasida tavallud topganigami bu sohani ko'proq asarlarida yoritgan. Jumladan, "Kaftiga quyosh qo'ndirilganday charaqlagan, keng chorchari mehmonxonada yangi yavmud gilam ustida tig'iz davra qurgan qo'noqlar, yaqin do'stlar samimiy suxanvarlik ila suhbat qilurlar" bundagi yoritilgan gilam bizning to'qimachilik sohasidagi yangi ochilgan yo'nilishni davomiy bo'lishiga sabablardan biridir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi 60-son "2022 - 2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni⁵, 2020 yil 8 oktabrdagi 5847-son O'zbekiston Respublikasi "Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi farmoyishi⁶, O'zbekiston Respublikasining Qonuni 2020 yil 23 sentabrdagi 637-sonli "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni⁷ hamda sohaga oid boshqa meyoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda Oybek she'riyati nihoyatda go'zal bo'lib, o'zining sodda, ravon va ifodali tilda, boy va rang-barang tasviriy vositalarda yaratilganligi bilan alohida ajralib turadi. Oybekning el-yurt oldidagi xizmatlari munosib baholanib, unga O'zbekiston xalq yozuvchisi, Hamza nomidagi Respublika Davlat mukofoti, "Buyuk xizmatlari uchun" unvonlari berilgan.

Oybek qalamiga mansub roman va qissalar qaysi davr hayotidan olingan bo'lmasin, adib shu davr hayotini mukammal o'rgangan, ayniqsa, tarixiy davr va

⁴ Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш - юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Тошкент: "Ўзбекистон", 2017, 48-б.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт Стратегияси тўғрисида. ПФ-60-сон. 28.01.2022// <https://lex.uz/docs/5841063>.

⁶ Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Олий таълим тизimini 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида»ги Фармойиши. 8 октябрь 2020 йил. <https://uza.uz/uz/posts/zbekiston-respublikasi-oliy-talim-tizimini-2030-yilgacha-riv-09-10-2019>

⁷ Ўзбекистон Республикасининг 637-сонли "Таълим тўғрисида"ги 2020 йил 23 сентябрдаги Қонуни. <https://lex.uz/docs/5013007>.

tarixiy shaxs hayoti bilan birlamchi manbalar asosida yaqindan tanishgan yozuvchi sifatida namoyon bo'ladi. Oybekning nasriy asarlariga xos muhim xususiyatlardan yana biri shundaki, u asar qahramoni yoki tarixiy shaxsni Vatan va xalq manfaatlarini yo'lida kurashuvchi, mehnatkash xalq orzu-armonlarining ro'yobga chiqishi yo'lida zahmat chekuvchi siymo sifatida tasvirlaydi.

Yozuvchi asarlari o'zbek adabiyotining jahonaro shuhratini yanada oshirdi. Ustoz mahorati yosh yozuvchilar uchun ijod dorilfununiga aylandi. Oybekning o'lmas asarlari ma'naviy xazinamizdan mustahkam o'rin oldi va umumxalq mulki bo'lib qoldi. Muso Toshmuhammad o'g'li Oybek – O'zbek adabiyotida unitilmas siymo ekanligini qayta qayta takidlab o'tsak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://sputniknews.uz/20231020/oybek-biografiya-40171629.html>
2. Pulatov X. O'zbekiston xalq sanati (Narodnoye isskustvo Uzbekistana). Toshkent. G'ofur G'ulom nomidagi "Adabiyot va san'at" nashriyoti. 1987 y. 123 b.
3. Quyosh qoraymas [Matn]: Roman / Izohlar bilan nashrga tayyorlovchilar: H. Qurbonova, SH. Eshonxo'jayev; Mas'ul muharrir: Z. Saidnosirova, N. Karimov. – 1976. – 375 b.
4. Qutlug' qon [Matn]: Roman / Mas'ul muharrirlar: H. Yoqubov, Z. Saidnosirova. – 1976. – 415 b.
5. Navoiy [Matn] : Roman / Izohlar bilan nashrga tayyorlovchilar: SH. Eshonxo'jayev, S. Irisxojiyeva; Mas'ul muharrirlar: H. Yoqubov, Z. Saidnosirova. – 1976. – 724 b.
6. Oltin vodiyan shabadalar [Matn] : Roman / Izohlar bilan nashrga tayyorlovchilar: N. Karimov, O. Boqiyev; Mas'ul muharrirlar: Z. Saidnosirova, G'. Mo'minov. – 1976. – 544 b.